

על שודדי הספרים, על הנשדדים, ועל מצילי הספרים

ביחידה זו נעסוק בשוד ספרים הנאצי, ננתח דוגמאות קונקרטיות
ונעמוד על הקשריהן ההסטוריים

יחידת הלימוד 1 - מבט כללי

מטרות הלימוד

הרקע לטוד הספרים

הכרת הפושעים, מניעיהם, וקורבנותיהם

היאוק מיומנויות מחקר

שימוש במשאבים דיגיטליים לצורך איסוף מידע וניתוח נקודות מבט שונות

קידום היכולת לגלות אמפטיה ומודעות אתית

פיתוח אמפטיה באמצעות חשיבה ביקורתית על דילמות מוסריות ועל החלטות שאנשים נאלצים לקבל במצבים היסטוריים קיצוניים, כשהם נתונים בסכנת מוות.

שיטת העבודה

1. מחקר

המשתתפים בוחרים ארגון היסטורי או דמות היסטורית ומתחקרים אותם בעצמם, בעיקר באמצעות המשאבים המקוונים של התערוכה

2. פיתוח שאלות מחקר

על סמך תוצאות התחקיר, מנסחים התלמידים והתלמידות שאלות שעוסקות בארגון ההיסטורי או בדמות ההיסטורית.

3. משחק תפקידים וראיון

המשתתפים עורכים ראיונות, כאשר אחד המשתתפים הוא המראיין, והאחר מייצג את הארגון ההיסטורי או את הדמות ההיסטורית. השאלות שהתלמידים והתלמידות הכינו בשלב הקודם משמשות בסיס לראיונות אלה. הראיונות מצולמים ומוקלטים באמצעות סמרטפונים.

4. הכנת מצגות שמבוססות על הראיונות

כל הראיונות יוצגו בפני כל המשתתפים.

הציוד הנדרש:

סמרטפונים או טבלטים:

התלמידים זקוקים לסמרטפונים או טבלטים לצורך עבודת התחקיר וצילום הראיונות.

אוזניות:

התלמידים זקוקים לאוזניות, כי חלק מהתערוכה נגיש רק כתכנים מוקלטים.

דף עבודה:

בהמשך יחידה זו תמצאו דף עבודה עבור כל אחד משלושת הנושאים שעומדים לבחירה.

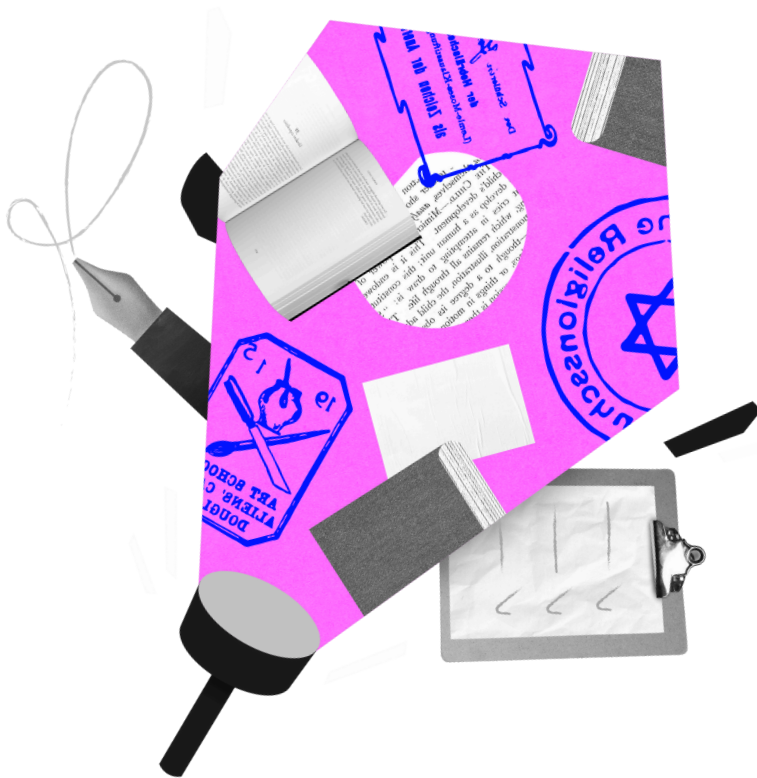
יחידת לימוד שנייה - מבוא

הסברים ורקע היסטורי

ביחידה זו נעסוק בשוד הספרים הנאצי, ננתח דוגמאות קונקרטיות ונעמוד על הקשריהן ההיסטוריים. מטרת יחידת לימוד זו היא שהמשתתפים יבינו איזו משמעות הייתה לספרים שנשדדו עבור האנשים והמוסדות שנשדדו, ואיזה משקל היה לשוד הספרים ברדיפה של הנאצים אחר בני אדם.

המשתתפים בוחרים אחת מתוך שלוש האפשרויות המוצגות בהמשך יחידה זו, ועושים עבודת תחקיר על הארגון ההיסטורי או הדמות שבחרו באמצעות המידע שמעמידה לרשותם התערוכה המקוונת. לאחר מכן הם מתחלקים לקבוצות עבודה, וכל קבוצה מנסחת שאלות שמופנות אל הארגון ההיסטורי או אל הדמות ההיסטורית. כל קבוצה מחליטה מי מחבריה יהיה המראיין ומי ה"מרואיין", ואילו שאלות יוצגו בראיון. באמצעות משחק תפקידים זה, הידע שהמשתתפים אספו מקבל חיים והמשתתפים עושים בו שימוש מעשי. כך, המשתתפים מפתחים הבנה מעמיקה של הקשרים המורכבים בין שוד הספרים, אובדן הספרים והצלתם במהלך התקופה הנאצית ולאחריה.

יש שלוש אפשרויות, שיכל אחת מהן מבהירה ממד שונה של שוד הספרים הנאצי. האפשרות הראשונה היא אחד הגופים שניהלו את השוד; השנייה היא אדם שהנאצים רדפו, אך הוא הציל מדיהם ספרים; האפשרות השלישית היא אדם נרדף שאוספיו נשדדו.

יחידת לימוד שנייה - מבוא

הספרים ורקע היסטורי

אפשרות 1

המשרד הראשי לבטחון הרייך

המשרד הראשי לביטחון הרייך (RSHA) נוסד בשנת 1939 כגוף המרכזי האחראי על האס-אס ועל המשטרה בגרמניה. משרד זה איחד את רשויות המשטרה והביון השונות של גרמניה ומילא תפקיד מפתח בהוצאה לפועל של צעדי הרדיפה של המשטר הנאצי. לצד דיכוי יריבים פוליטיים והוצאתה לפועל של השואה, היה המשרד אחראי גם לביזה שיטתית של נכסי אמנות ותרבות. מטרת השוד היתה להפקיע מורשת תרבותית מידיהם של קהילות שלמות ואנשים יחידים, בעיקר יהודים. הנאצים רצו להשתמש בשלל הספרים ונכסי התרבות שהם שדדו למטרותיהם, או להשמידו, ככל שהדבר יהיה מחויב לאור האידיאולוגיה שלהם.

אפשרות 2

הצלת הספרים בידי אלכסנדר גוטמן

אלכסנדר גוטמן, מרצה לתלמוד בבית המדרש, קיבל על עצמו את האתגר של הצלת נכסי תרבות. כדי להציל מידי הנאצים את שישים הספרים החשובים ביותר בספריית בית המדרש, הוא צירף אותם לספרים בספרייתו הפרטית, וכך עלה בידו להבריח את כולם מגרמניה לארה"ב. לאחר שהגיע לשם בשלום, הוא שמר את הספרים הללו אצלו. שנים רבות לאחר מכן צצו הספרים לפתע בקטלוג של מכירות פומביות, ולבסוף הם נרכשו כולם בידי *Judaica Conservancy Foundation*, שנוסדה במיוחד למטרה זו, ונועדה להבטיח שהספרים ישוּבו להיות נגישים לציבור הרחב. סיפורו של גוטמן ממחיש את הדילמות המוסריות המורכבות שעמן התמודדו נרדפים רבים במהלך התקופה הנאצית, והוא גם מדגיש את החשיבות של שימור נכסי תרבות בתקופות של רדיפות ומלחמות.

אפשרות 3

ליאו בק, חובב הספרים

ליאו בק נאלץ להתמודד עם אובדן של שתי ספריות חשובות. אוסף הספרים הפרטי שלו, שהיו בו ספרים של אביו, חבריו ועמיתיו, לא רק היה משאב חיוני לעבודתו, אלא נודעה לו משמעות אישית עצומה. ספרים אלה סייעו לו לשמור על זהותו בתנאים המבזים והפוגעים של התקופה הנאצית. בנוסף, איבד בק גם את ספריית בית המדרש, שלספרים שהיו בה היה עבורו ערך שלא יסולא בפז עוד בימי לימודיו, משום שמצבו הכלכלי באותם ימים לא אפשר לו לקנות ספרים מכספו. גם כמרצה בבית המדרש הייתה הספרייה חשובה מאוד עבורו. הוא העניק לה ספרים במתנה, סייע בבנייתו ובהרחבתו של אוסף הספרים והקפיד לשמור על קשר עם הספרניות והספרנים. לאחר המלחמה הוא פעל באופן אינטנסיבי כדי לאתר ולשמר את הספרים שנותרו מהאוסף.

יחידת לימוד 2 - דף עבודה

אפשרות 1 המשרד הראשי לבטחון הרייך

לספרים, היכון, צא!

➤ **תחקיר על המשרד הראשי לבטחון הרייך:** בצעו תחקיר על גוף זה ועל תפקידו בשוד הספרים. היעזרו לצורך כך במידע שמופיע בתערוכה המקוונת ובמידע שתגיעו אליו לאחר סריקת קוד ה-QR המתאים.

➤ **שאלות לראיון:** הכינו שאלות ל"ראיון" פיקטיבי עם עובד במשרד הראשי לבטחון הרייך. אתם יכול לנסח שאלות משלכם או להיעזר בהצעות שלנו.

➤ **הראיון:** שחקו משחק תפקידים שבו אחד מכם הוא המראיין והאחר הוא עובד במשרד הראשי לבטחון הרייך. השתמשו בשאלות שהכנתם ותעדו את הראיון בעזרת הסמרטפון שלכם.

➤ **הצגת הראיונות:** שתפו את הראיונות עם כל המשתתפים ושוחחו עליהם.

הנה כמה שאלות שאפשר להציג בראיון עם עובד המשרד הראשי לבטחון הרייך:

- אילו משימות הוטלו עליך במשרד הראשי לבטחון הרייך, כחלק משוד הספרים?
- מה היה חלקך בגניבת הספרים ובאלו ספרים בעיקר היה מדובר?
- מי היו הבעלים של הספרים הגנובים ומה קרה לאנשים האלה?
- מה נעשה עם הספרים האלה לאחר שנגנבו ומה היה חלקך בזה?
- מדוע היה שוד הספרים חלק מעבודתך אצל הנאצים?

נומרים

797 2 בתערוכה

יחידת לימוד שנייה – דף עבודה

אפשרות 2 הצלת הספרים בידי אלכסנדר גוטמן

➤ **תחקיר על אלכסנדר גוטמן:** בצעו תחקיר על אלכסנדר גוטמן ועל חלקו בהצלת ספרים מספריית בית המדרש. היעזרו לצורך כך במידע שמופיע בתערוכה המקוונת ובמידע שתגיעו אליו לאחר סריקת קוד ה-QR המתאים.

➤ **שאלות לראיון:** הכינו שאלות ל"ראיון" פיקטיבי עם אלכסנדר גוטמן. תוכלו לנסח שאלות משלכם או להיעזר בהצעות שלנו.

➤ **הראיון:** שחקו משחק תפקידים שבו אחד מכם הוא המראיין והאחר הוא אלכסנדר גוטמן. השתמשו בשאלות שהכנתם ותעדו את הראיון בעזרת הסמרטפון שלכם.

➤ **הצגת הראיונות לפני כל המשתתפים:** הראו את הראיונות לכל המשתתפים ושוחחו עליהם.

הנה כמה שאלות שאפשר להציג בראיון עם אלכסנדר גוטמן:

- תוכל להסביר לנו מדוע החלטת להציל את הספרים הללו מידי הנאצים?
- כיצד בדיוק הצלחת להבריח את הספרים לארה"ב?
- מה עלה בגורל הספרים לאחר שהגיעו לארה"ב?
- בשנת 1984 התעוררה מחלוקת משפטית סביב הספרים. תוכל לומר לנו מי היו הצדדים במחלוקת זו ועל מה התנהל הוויכוח?
- כיצד נפתרה המחלוקת בסופו של דבר?

קודים

לגוטמן באולם
הקריאה המקוון

לפעולת ההצלה של
גוטמן – חלק שני

לפעולת ההצלה של
גוטמן – חלק ראשון

יחידת לימוד שנייה – דף עבודה

אפשרות 3 בנעליו של ליאו בק

➤ **תחקיר על ליאו בק:** בצעו תחקיר על ליאו בק ועל המשמעות שהיתה לספרים בעבורו. היעזרו לשם כך במידע שמופיע בתערוכה המקוונת ובמידע שתגיעו אליו לאחר סריקת קוד ה-QR המתאים.

➤ **שאלות לראיון:** הכינו שאלות ל"ראיון" פיקטיבי עם ליאו בק. תוכלו לנסח שאלות משלכם או להיעזר בהצעות שלנו.

➤ **הראיון:** שחקו משחק תפקידים שבו אחד מכם הוא המראיין והאחר הוא ליאו בק. השתמשו בשאלות שהכנתם ותעדו את הראיון בעזרת הסמרטפון שלכם.

➤ **הצגת הראיונות:** הראו את הראיונות לכל המשתתפים ושוחחו עליהם.

הנה כמה שאלות שאפשר להציג בראיון עם ליאו בק:

- תוכל לספר לנו על הספריות והספרים שהיו חשובים לך במיוחד?
- איזה ערך יש לספרים בעיניך?
- מה קרה לספרים באוסף הפרטי שלך בתקופה הנאצית?
- מה עשית אחרי המלחמה כדי למצוא את ספריך שאבדו?
- ספרים באמת חשובים כל כך? מה לדעתך תפקידם של ספרים בחיי התרבות ובגיבוש זהות אישית וקהילתית?

חומרים

הצלח : 3 פרק 3
הספרים ומציאתם
לאחר המלחמה

1977 בק : 2
שוד הספרים

1977 בק
באולם הקריאה

